

POZIȚIA STUDENȚIMII DIN IAȘI FAȚĂ DE UNELE PROBLEME FUNDAMENTALE ALE ROMÂNIEI MODERNE

VALERIU FLORIN DOBRINESCU

Dintotdeauna, prin simpla sa existență, prin entuziasmul și cutezanța gândirii ancorată în realitățile epocii, tineretul a produs efervescență și optimism, reprezentând un novator al vieții naționale și sociale, și, în funcție de aspirațiile și realizările sale, s-au putut face anticipări asupra viitorului.

Caracterizat printr-o disponibilitate polivalentă, printr-o plasticitate accentuată a conștiinței, a reacției conștiente, precum și printr-o adaptabilitate deosebită a comportamentului, sensibil la cele mai subtile tendințe înnoitoare, tineretul s-a afirmat ca un univers uman specific și, în consecință, ca o importantă forță socială. Desigur, afirmarea sa reală a fost, este, și va rămâne condiționată de angajarea lui politică, de toate responsabilitățile care recurg dintr-o asemenea acțiune.

Activitatea tineretului, a studențimii îndeosebi, s-a definit mereu prin dinamism, mișcarea lui fiind, mai ales, în direcție social-politică. Sinceri în conduita lor, tinerii și-au exprimat, din perspectiva timpului, dorința de progres, și au afirmat în repetate rânduri că trăiesc *momente istorice unice*, cu multiple semnificații și consecințe asupra istoriei popoarelor lor.

Perioada în care se plămădeau premisele statului național unitar român a promovat pe scena vieții politice, alături de clasa cea mai revoluționară a societății — clasa muncitoare, o serie de categorii sociale cu un rol proeminent în lupta pentru libertate, dreptate și progres social. Dintre acestea, generațiile de studenți din veacul trecut și de la începutul secolului nostru au meritul de a fi creat o tradiție de luptă revoluționară, progresistă, de a se fi încadrat organic în marile curente social-politice ale epocii, cu un rol de prim rang în reformarea societății.

Evoluția întregii vieți social-economice și politice din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, în care apariția proletariatului și unirea socialismului științific cu mișcarea muncitorească reprezintă două din componentele ei cele mai importante, a provocat o puternică efervescență în rindurile tineretului studențesc. „Pe porțița pe care au pătruns ideile socialiste în facultate — avea să sublinieze Constantin Bacalbașa, trecut și el prin mișcarea socialistă — a pătruns și sentimentul demnității și

spiritul de revoltă“¹. Din acest punct de vedere, împărtășim opinia exprimată de unii autori după care „la începuturile mișcării socialiste din România, tineretul, și anume tineretul intelectual, a avut în mișcare ponderea principală“².

Structura socială și de vîrstă a cercurilor socialiste, formate din *studenți* și tineri intelectuali, era simptomatică pentru o epocă în care socialismul nu era încă marxist și nu era unit încă cu mișcarea muncitorească. Ponderea studenților în mișcarea socialistă în perioada ei de început era rezultatul *atitudinii deschise față de nou, față de ideile generoase și de interesele fundamentale ale țării*. În același timp, aceeași era și rezultatul situației specifice a unei categorii a tineretului care începea să se înregistreze în viața politică și, în consecință, accepta mai ușor modificarea structurii sociale.

Iașul, adevăratul leagăn al mișcării socialiste din România, a fost un loc unde tineretul universitar a dovedit receptivitate la tot ce era nou în frământările social-politice ale vremii. Primii studenți ai celei mai vechi universități din țară au fost martori și participanți activi la marile înfăptuiri ale societății românești de după Unirea Principatelor: reformele sociale, cucerirea independenței, apariția și maturizarea organizațiilor politice ale clasei muncitoare — cu un aport covârșitor în edificarea României moderne.

Alături de toate clasele și categoriile sociale, tineretul universitar și-a manifestat atașamentul la eforturile pe care țara noastră le-a făcut pentru cucerirea independenței naționale. Poziția tinerilor socialiști față de momentul 1877 se reliefează cu precizie în gazeta „Socialistul“ — organ de presă al Cercului socialist din București. Într-un editorial, din 26 mai 1877, al acestei publicații se spunea: „Azi însă e timpul cind românii, în avîntul și entuziasmul suvenirilor trecute, iau arma pentru a-și apăra independența“³. Numeroși studenți s-au înrolat ca voluntari, punîndu-și viața, cunoștințele și elanul patriotic în slujba nobilei cauze a neamului țării. Tineri membri ai societății „Arboroasa“ din Bucovina, printre alte inițiative, au organizat o colectă pentru stringerea de fonduri care să fie folosite la înarmarea grupului de studenți bucovineni și bănațeni ce urmau să se înroleze în armata română. Acțiunea s-a soldat cu stringerea unor mari sume. O parte din bani au fost puși la dispoziția studenților români din Valea Timocului, care se găseau la București, pentru a se încadra în armata noastră, iar restul a fost folosit pentru grupul de studenți bucovineni care s-au oferit să participe, ca voluntari, la războiul de independență⁴. Membrii Clubului Studențesc au contribuit la stringerea de fonduri pentru procurarea de arme necesare armatei române, aflate în încleștările luptei pentru independență națională ;

1 C. Bacalbașa, *Bucureștii de altădată*, vol. I, București, „Universul“, 1929, p. 308.

2 V. Liveanu, *O cercetare cantitativă: Tineretul în vechea mișcare socialistă din România (pînă la crearea P.S.D.M.R.)*, în „Studii“, anul XXV, 5/1972, p. 1010.

3 *Presa muncitorească și socialistă din România*, vol. I (1865—1900), partea I (1865—1889), București, Editura politică, 1964, p. 42.

4 „Anale de istorie“, 2/1977, p. 55.

totodată, studenții din Iași au colectat și donat 106 lei în folosul răniților⁵, care se adăugau la eforturile umane și materiale făcute de cetățenii municipiului pentru cîștigarea războiului de independență națională. C. I. Istrati, C. Stăuceanu, Al. Spiroiu, V. Gh. Maniu și alții s-au angajat în serviciile sanitare ale armatei române sau ale Crucii roșii. Tineri studenți socialiști, de la medicină, care alcătuiau „grupul celor 14“ s-au înrolat, de asemenea, ca voluntari, iar doctorii I. Corvin și P. Lăzărescu și-au immortalizat numele prin suprema jertfă pentru cauza neatîrnării⁶.

La 2 ianuarie 1878, membrii Clubului Studențesc din Iași salutau cu recunoștință și admirație „regimentul de dorobanți din capitala Moldovei, întors de pe cîmpurile de luptă ale Plevnei“⁷. Cucerirea independenței naționale era considerată de studențimea din Iași drept începutul unor mari prefaceri economice și politice, care să pregătească desăvîrșirea unității național-statale.

Problema esențială în jurul căreia a gravitat rezolvarea chestiunilor sociale a fost, după cîștigarea independenței țării, desăvîrșirea unității național-statale, „sînt ideal“ cum îl numeau studenții. Iașul a fost cel dintîi oraș care a reprezentat personificarea *idealului pentru unire*. De altfel, prima societate studențească, creată în 1879, a purtat denumirea de „Unirea“. Ei i-a aparținut și prima idee a convocării unui congres studențesc (24 mai 1880). Congresele studențești, convocate începînd cu 7 septembrie 1880, au devenit importante întîlniri unde se discutau probleme de bază ale societății românești din rîndul cărora se detașa aceea a desăvîrșirii unității național-statale.

Primul congres studențesc a avut loc la Focșani în septembrie 1880. Studenții participanți la Congres au discutat probleme specifice lor dar și chestiuni fundamentale pentru viitorul statului român. A provocat un entuziasm general citirea unei telegrame trimisă de trei studenți ieșeni, între care și D. A. Teodoru, prin care tineretul universitar era chemat „la luptă generoasă pentru dezrobirea dezmoșteniților“. Congresul de la Focșani a stabilit ca principal obiectiv politic *unirea tuturor teritoriilor locuite de români*, care a rămas pînă la *Unirea cea Mare*, principalul punct de program al mișcării naționale studențești. Congresele ulterioare studențești: Pitești (1881), Bacău (1882), Tr. Severin (1883), Galați (1884), Brăila (1885), Birlad (1886), Piatra Neamț (1889), Botoșani (1890) au reprezentat noi momente de afirmare politică a studențimii din România, de solidaritate națională a tuturor tinerilor din toate teritoriile locuite de români. Astfel, la congresul de la Pitești, studenții din Sibiu, neputînd veni, au trimis o telegramă a cărui conținut este elocvent pentru atașamentul lor la cauza națională. „*Dacă este însă scris în cartea viitorului — se spunea în telegramă — ca să se facă o Daco-Românie mare și tare, ne supunem destinului soartei noastre*“⁸ (subl. ns.). Cu același prilej, repre-

5 N. Adăniloae, *Contribuția maselor populare la susținerea războiului de independență*, în „Studii“, anul XXV, 3/1967, p. 448.

6 I. Popescu-Puțuri, M. Mușat, P.C.R. — *stegar al luptei pentru salvagardarea suveranității și independenței naționale a României*, „Anale de istorie“, 2/1977, p. 33.

7 S. Neagoe, *Triumful rațiunii împotriva violenței*, Iași, „Junimea“, 1977, p. 40.

8 „Fulgerul studențimii“, anul I, nr. 12, 30 august 1915.

zentanții societății „Unirea“ au insistat și propus ca *problema națională* să rămână principalul obiectiv al mișcării studentești. Ca o ilustrare a intențiilor lor, ei subliniau că au fost declarați membri corespondenți ai numitei societăți studenți români din Viena, Budapesta, Zürich, Cluj, Sibiu, Gherla, Cernăuți, Blaj.

La Botoșani, studenții participanți la congres au participat la dezvelirea unui bust al marelui poet Mihail Eminescu, cu care prilej a vorbit și militantul socialist Ștefan Stîncă⁹.

Urmarind activitatea studenților în cadrul numeroaselor congrese Nicolae Iorga scria : „Prin orașele de provincie studenții dau mișcare și viață după noile curente și îndreptări. E rolul lor firesc“¹⁰.

Studențimea din Iași a arătat un interes deosebit față de situația românilor aflați sub ocupație străină. Lupta memorandiștilor din Transilvania ce gemea sub ocupația austro-ungară a primit un sprijin substanțial, moral și material, din partea profesorilor și a studenților din capitala Moldovei. Aceștia considerau că „principiul naționalității este o necesitate istorică pentru toate popoarele, și că noi românii, proclamînd principiul naționalităților ca rațiune finală de stat, dăm un impuls puternic mersului înainte al Europei, deoarece chemăm la viață normală, la o conlucrare pentru progres mai toate popoarele europene, cari în formațiunea statelor actuale sunt jignite, fie că sunt dominate, oprite în dezvoltarea lor națională“¹¹.

În numeroase întruniri studenții din Iași și-au exprimat dorința convocării unui congres național al tinerilor din toate teritoriile locuite de români. La o zi după adunarea celor 1000 de studenți ieșeni, care a avut loc la 17 iulie 1908, s-a convocat un comitet care „a îmbrățișat cu multă dragoste propunerea de a se ține la Iași un congres al studenților români din toate teritoriile locuite de aceștia“. Cu acest prilej, și-au dat adeziunea pentru ținerea congresului cei trei președinți ai societăților studentești din Iași : E. Lăzărescu („Solidaritatea“), Bădărău („Unirea“), și N. Hortolomei („Societatea studenților în medicină“)¹². În același sens se pronunțase și Societatea Academică social-literară „România Jună“ din Viena care, încă de la 8 iulie 1908, printr-o telegramă adresată primarului municipiului Iași spunea : „Cu entuziasm juvenil ne-am decis noi, o mină de tineri, din impulsul la o înfrățire a tuturor studenților români, adunîndu-i la un loc spre scopul, ca să ne dăm seama de ceea ce sîntem, ce ar trebui să fim și să discutăm modalitățile unei organizații puternice. Ne-am ales ca loc de întîlnire Iașul, vechea capitală a Moldovei, ca să ne putem înfrăți pe pămînt românesc“¹³.

Alegerea orașului Iași ca loc de întîlnire a studenților din toată țara a creat numeroase responsabilități pentru autoritățile municipiului, pentru studenții înșiși. A fost înființat un comitet pentru organizarea Con-

9 S. Neagoe, *op. cit.*, p. 43.

10 M. Iosa, *Poziția studenților față de răscoala țărănilor din 1907*, în „Studii“, anul XX. 2/1967, p. 250.

11 „Număr Unic“, 14 iunie 1892 — Ziar al studențimii române, 1900.

12 Arh. St. Iași, Fond Primărie, dosar 307/1908, f. 6-7, 10.

13 *Ibidem*, f. 1.

gresului; într-un memoriu adresat primăriei municipiului Iași de acest comitet se sublinia că alegerea capitalei Moldovei constituie „o mare cinste pentru noi”. „Sprijinirea unei mișcări atît de curate și de sănătoase — se scria în continuarea memoriului — cum e mișcarea studențimii universitare este mai mult decît o obligație a cetățenilor din orașul unde acum o jumătate de veac s-a înfăptuit cel mai măreț act din viața neamului nostru”¹⁴.

Congresul a avut loc în zilele de 6, 7, 8, 9 septembrie 1909 și s-a desfășurat sub președenția lui N. Ionescu-Govora. Alături de studenții din Iași și București au participat și reprezentanți ai tineretului universitar din Transilvania, Basarabia, Bucovina și Macedonia. Problematika Congresului a fost următoarea: I. Starea românilor de pretutindeni sub raport economic și social.

- starea culturală a poporului român din România liberă (raportor I. Savin),
- starea economică și socială a poporului român (raportor C. N. Ifrim),
- neamul nostru din Ardeal și Țara Ungariei (Borzea),
- Bucovina (Cojocaru),
- Basarabia (P. Cubolteanu),
- Macedonia (C. Nae),

II. Chemarea studențimii față de idealul cultural-național (Al. Cusin). Activitatea studenților pentru ridicarea culturală, economică și socială a poporului român, trezirea conștiinței publice a întregului popor românesc față de problemele existenței naționale.

III. Organizarea studențimii după centre universitare¹⁵. De asemenea, Congresul a mai discutat raporturile cu „Liga Culturală”, probleme de interes studențesc (cămîne, taxe, reduceri pe C.F.R.) și altele.

Congresul național de la Iași a avut un mare rol în antrenarea întregii studențimi la lupta pentru desăvîrșirea unității național-statale, idealul național fiind, așa cum se exprimau tinerii, „un scop în viață”. Dintre acțiunile mai importante întreprinse de tineretul universitar din Iași după congres amintim excursia făcută în Bucovina între 7—10 aprilie 1910 „pentru a cimentă și mai bine legăturile dintre noi și frații de peste hotare”¹⁶.

La 7 februarie 1912 studenții din Iași au trimis 500 de cărți în Basarabia, iar la 16 mai, cu prilejul a 100 de ani de la răpirea acestei provincii românești, tineretul universitar împreună cu secția „Ligii culturale” au organizat un festival în sala teatrului. Cu acel prilej au vorbit istoricul A. D. Xenopol, H. D. Dăscălescu, Sztate Dragomir. Liniștea și demnitatea acestei comemorări au făcut o impresie adîncă, în acele momente tricolorul a fost cernit¹⁷. Trebuie să amintim aici că savantul și patriotul Nicolae Iorga, ca președinte al „Ligii Culturale”, a recomandat

¹⁴ *Ibidem*, f. 36, 47.

¹⁵ *Ibidem*, f. 37-38.

¹⁶ *Studențimea ieșeană*, p. 25.

¹⁷ *Ibidem*, f. 31.

să se poarte doliu național. Era, de fapt, și un răspuns la serbările organizate de autoritățile țariste cu ocazia centenarului „eliberării Basarabiei de sub jugul turcesc de către ruși“. Totodată, nu trebuie neglijat rolul lui Constantin Stere, care, aducînd pe primii basarabeni la Universitate, a pregătit pe cei care aveau să voteze Unirea. Stere a format generația tinerilor învățați români și a trezit spiritul de naționalism în Basarabia, iar în clipa șovăielilor revoluționare cuvîntul lui a fost decisiv pentru Unire¹⁸. În acel moment istoric numeroși studenți basarabeni, care își făceau studiile în Universitățile rusești, și-au prins pe piept cocarda tricoloră cernită¹⁹.

Congresul de la Iași a avut un mare rol în antrenarea întregii studențimi la lupta pentru desăvîrșirea unității național-statale. Pe aceeași linie, națională, s-a situat și al doilea congres studentesc care a avut loc la Craiova între 26—29 august 1912. La reușita lucrărilor acestui congres au contribuit prin cuvîntul lor și tinerii din Iași : H. Dăscălescu, Th. Naum, Victor Iamandi, Ștefan Petrovici. Însuflețit de aceleași idei ale vremurilor noi de regenerare națională, Congresul de la Craiova avea să fie ultimul de dinaintea începerii primei mari conflagrații mondiale, cînd activitatea studențimii capătă sensuri și meniri noi. În timpul primului război mondial a avut loc la Galați al treilea congres național studentesc (23, 24, 25 august 1915). La congres, studentul Victor Iamandi a arătat că afirmarea națională a tineretului universitar trebuie pusă înaintea faptelor de arme. „Să ne ridicăm — sublinia el — sufletul către suprema dorință a tuturor care este *înfăptuirea idealului național*, unind sub același sceptru Ardealul și Bucovina spre a forma statul unitar român“²⁰.

Prezența la congres a unor fruntași ai mișcării de eliberare națională a românilor din Transilvania — Vasile Lucaciu, Oct. Goga, Octav Tăslăoanu — a dat manifestării un puternic caracter național. De altfel, părintele Lucaciu a fost ales președinte de onoare al Congresului. În cuvîntul său, fruntașul transilvănean arăta că „Liga Culturală“ fiind „pépinierea tuturor idealurilor naționale, avangarda unității naționale“, nu ne rămîne decît să spunem „tuturor că sîntem hotărîți să înfăptuim idealul național“²¹. Cuvintele bardului transilvănean : „Simțiți mustul care fierbe cu toată vigoarea, cu toată pornirea impetuasă a tinereții. De aceea sînteți predestinați să fiți termometrul însuflețitor unui neam într-o perioadă de realizare a unei dorinți obștești. Cu cît un popor are mai multe probleme de rezolvat, cu atît rolul tinerimii e mai covîrșitor“²², au fost considerate de studenții din toată țara ca un adevărat plan de acțiune pentru marile evenimente ce se apropiau. Ceilalți vorbitori — profesorii Bogdan și Ursu, studenții Diamandy, Victor Iamandi, V. Stoica, Gr. T.

18 Gr. T. Popa. *Din viața universitară. Amintiri, critici și propuneri*, Bucu-rești, „Adevărul“, 1924, p. 59, 57.

19 Cpt. Gh. V. Andronachi, *Albumul Basarabiei în jurul marelui eveniment al Unirii*, Chișinău. M. O. și Imprimeriile Statului, 1933, p. 88.

20 „Fulgerul Studențimii“, nr. 11, 27 august 1915.

21 *Ibidem*.

22 *Ibidem*, nr. 13, 3 septembrie 1915.

Popa și alții au insistat asupra aceleiași probleme și și-au arătat cu toții increderea în apropierea împlinirii acestui deziderat național, Moțiunea votată la sfârșitul Congresului reprezenta un adevărat program național al studențimii din România. Propusă de Gr. T. Popa, din Iași, moțiunea sublinia că : „*Studențimea socotește că vremurile de astăzi ne impun ca o problemă serioasă eliberarea Ardealului și Bucovinei fără ca aceasta să însemneze că poporul românesc renunță la realizarea în întregime a idealului național... Prin jertfele noastre jertfele lor nu vor fi în zadar*“²³. Totodată, în moțiune se atrăgea atenția asupra rezolvării problemei țărănești, prin împroprietărire, fără de care studențimea nu putea concepe un stat român modern.

O serie de gazete studențești, care au apărut în perioada războiului, și-au luat ca subtitlu „foaie pentru lupta națională“ (vezi, de exemplu, „Cuvîntul Studențimii“ și „Fulgerul“, a cărui prim număr a fost tipărit la 19 iulie 1915). Citirea articolelor din presa studențească creează impresia biruinței sigure a poporului român în marea operă de desăvîrșire a unității național-statale. În fața acestui ideal, studenții se pronunțau împotriva oricărei tranzacții diplomatice²⁴ și a oricărei alianțe cu Puterile Centrale²⁵, care nu puteau să fie decît dăunătoare intereselor naționale. Studenții cereau regelui Ferdinand să nu continue politica lui Carol I. *Apelul către studenții universitari. Către colegi și către toți bunii români!* este semnificativ pentru starea de spirit care domina majoritatea tineretului universitar ce trebuia „să pună în luptă toată puterea lui de muncă, toată căldura sufletului său, încălzit de un sfînt ideal *România Mare*“²⁶. Articole ca *Ia seama Măria Ta, Ne trebuie o Românie Mare, Jos nemții* făceau apel la politica instinctului național și conțineau numeroase atacuri la adresa germanilor²⁷.

Studenții din Iași au luat atitudine față de profesorii filogermani²⁸ și au participat cu entuziasm la adunarea organizată de „Federația Unionistă“, care a avut loc, în sala Caragiale, la 2 noiembrie 1915²⁸.

Odată cu proclamarea neutralității României studențimea își definea astfel crezul politic : „Sîntem cei dintîi care vom sprijini actul care duce la posibila realizare a năzuințelor noastre“²⁹. Articole ca : *În slujba idealului*, de Gh. Bulgaru³⁰, *Studenții și idealul național*, de N. D. Petrescu-Zoița³¹, *Visul nostru*, de Petre Sergescu³², *Ostașii Idealului*, de Gh. Bulgaru³³, *Datoria studențimii*, de Petre Sergescu,

23 Ibidem, nr. 12, 30 august 1915.

24 „Viața studențească“, anul I, nr. 1, 25 februarie 1914.

25 „Cuvîntul studențimii“, nr. 17, 24 august 1914.

26 „Fulgerul“. Foaie studențească de luptă națională și pentru însănătoșirea moravurilor, anul I, nr. 1, 19 iulie 1915.

27 Ibidem, nr. 2, 23 iulie 1915 ; nr. 3, 26 iulie 1915.

28 Ibidem, nr. 46, 24 ianuarie 1916.

29 „Cuvîntul studențimii“, nr. 17, 24 august 1914.

30 Ibidem, nr. 19, 5 octombrie 1914.

31 „Viața studențească“, anul I, nr. 8, 8 septembrie 1914.

32 Ibidem.

33 „Carpații“, Revistă pentru toți românii, anul II, nr. 2, 15 feb. 1915.

Oameni mari și vremuri mari, de Armand Călinescu³⁴, *Răspunderea războiului*, de Al. A. Hiottu³⁵, *Întregirea neamului*, de Em. M. Brânză³⁶, *Probleme în legătură cu unitatea neamului*, de Eugen Filotti³⁷, erau consacrate idealului desăvârșirii unității național-statale către care se îndreptau mii de conștiințe studențești. „În fața acestui ideal ce își trage seva din toate elementele sociale — aprecia Armand Călinescu — curentele își urmează drumul și nu pot fi împiedicate niciodată de o voință arbitrară, dimpotrivă ele canalizează și puterea materială către un sfârșit comun“³⁸. În atari condiții istorice orice colaborare cu Ungaria era considerată „inadecvată triumfului ideii naționale“³⁹. Greva studențească de la Iași, eveniment prin excelență politic, a arătat că adepții universitari ai politicii de tratative cu Ungaria au venit în conflict cu studențimea“⁴⁰.

Față de marile evenimente ce se apropiau, Centrele studențești din Iași și București au luat inițiativa convocării unui congres care să aibă loc între 23 și 24 iulie 1916. Apelul lansat cu acel prilej chema studențimea română, precum și pe învățătorii, preoții și profesorii din întreaga țară să participe la lucrări⁴¹.

Articolele scrise de studenți în perioada războiului, congresele extraordinare de la Iași și București au fost expresia cea mai înălțătoare a sentimentelor acestora pentru întregirea neamului, ei considerînd că poporul român e perfect îndreptățit „în revendicările sale seculare“⁴².

În cursul războiului mondial numeroși studenți și-au vărsat sîngele pentru ca țara să se întregească în hotarele ei firești⁴³. Semnificativă pentru starea de spirit a studențimii în acele momente unice din istoria poporului nostru sînt și rîndurile pe care Petre Andrei le adresa, la 20 octombrie 1916, profesorului său Ioan Petrovici. „Azi plec pe front — scria P. A. — Așteptam mai de mult această bucurie și în sfârșit a venit. Iașul e casa mea... Vă asigur că voi ști să mînuiesc arma tot așa de bine ca și termenii și axiomele filozofice. Voi aplica concepția filozofică că viața nu prețuiește prin ea însăși nimic, ci valoarea ei provine din idealul în slujba căruia este pusă. Idealul nostru este așa de mare și sfînt, încît, vedeți, Domnule, nu mă neliniștește de loc gîndul morții“ (subl. ns.)⁴⁴.

34 „Vremuri nouă“, anul I, nr. 1, 10 februarie 1915.

35 *Ibidem*.

36 *Ibidem*, anul I, nr. 2, 25 februarie 1915.

37 *Ibidem*, nr. 9-10, 10, 25 iunie 1915.

38 „Vremuri nouă“, anul I, nr. 1, 10 februarie 1915.

39 *Bibl. Acad.*, *Arh. Oct. Goga*, I, mss. 34, 18.

40 „Vremuri nouă“, nr. 9-10, 10-25 iulie 1915.

41 C. Nuțu, *România în anii neutralității, 1914-1916*, București, Editura științifică, 1972, p. 305.

42 „Fulgerul studențimii“, 23-24 iulie 1916; *Arh. St. Iași*, Colecția Foi Volante, nr. 130.

43 *Arh. Univ. Iași*, Fond Rectorat, dosar 7 A/1918, f. 9-10; d 3/1918, f. 208; d. 8/1920, f. 66.

44 *Bibl. Acad.*, $\frac{S\ 2(2)}{XXC}$

Obervăm că la congresele naționale studențești care au avut loc pînă la 1918 problema cea mai mult discutată a fost aceea a realizării depline a unității național-statale, fără de care tineretul universitar, de pe toate teritoriile locuite de români, nu putea concepe o eră nouă pentru propășirea națiunii române. Prin aceste preocupări, studențimea se dovedea una din cele mai dinamice forțe politice ale epocii de regenerare națională.

Evenimentele revoluționare din primăvara și toamna anului 1918, care au avut ca rezultată făurirea statului național unitar român, au întilnit simpatia și sprijinul corpului profesoral și a întregii studențimi din Iași. La 30 martie 1918, în numele studenților și a profesorilor, rectorul Universității din Iași adresa președintelui Sfatului Țării din Chișinău o telegramă în care transmitea „călduroase urări pentru mărețul act ce ați săvîrșit spre reîntregirea țării și a neamului“. Universitatea din Iași — se spunea în finalul telegramei — „va depune toată munca și inima caldă spre a cimentea această legătură. Ea se bucură că forțe noi se adaugă la lucru pentru idealul și menirea noastră“⁴⁵. De altfel, Universitatea contribuise la ajutorarea studenților basarabeni, bucovineni și transilvăneni lipsiți de mijloace⁴⁶. Ajutorarea colegilor din ținuturile românești aflate sub stăpînire străină — Basarabia, Bucovina și Transilvania — strînsele legături cu frunțașii luptei de eliberare națională au constituit elemente definitorii ale atitudinii tineretului universitar din Iași care, și de astă dată, s-a situat în rîndul forțelor progresiste din România.

La 26 octombrie 1918, în cadrul unei ședințe a Colegiului Universitar, prof. dr. D. Mezincescu propunea ca „ținînd seama de momentele fără precedent în istoria noastră, pe care am avut fericirea să le trăim“ ca solemnitatea deschiderii cursurilor universitare să se facă „potrivit marului eveniment istoric național care era pe cale de înfăptuire“. Dorința Colegiului Universitar era ca disertația profesorului Dimitrie Gusti să fie „în legătură și în cadrul marilor zile pe care le trăim“. Cu același prilej, rectorul N. Leon arăta că „anul acesta deschiderea noului an școlar prezintă o însemnătate excepțională, atît prin măreția covîrșitoare a evenimentului național în cuprinsul căruia vom reîncepe activitatea noastră științific-culturală, cit și prin marele număr de studenți din provinciile realipite, care au cerut înscrierea la facultățile Universității noastre“⁴⁷.

O grandioasă manifestație a avut loc, la 30 octombrie 1918, în Sala pașilor pierduți. Peste 300 de studenți, în majoritate ofițeri în rezervă și membrii ai Legiunii franceze, au manifestat pentru prietenia dintre cele două popoare, pentru victoria comună asupra Puterilor Centrale și apropierea momentului care avea să marcheze finalul luptei de veacuri a poporului român pentru unitate. Cu acel prilej, au vorbit studentul Iliescu și ambasadorul Franței, marchizul St-Aulaire⁴⁸.

45 Arh. Univ. Iași, Fond R, 4/1918, f. 64.

46 Ibidem, d. 3/1916, f. 2-8.

47 Ibidem, d. 7/1918, f. 5. III—IV.

48 „Depeșa“, Iași, Anul I, nr. 37, 30 oct. 1918.

Realizarea desăvârșirii unității național-statale întâlnea adeziunea tuturor institutelor de învățămînt superior din Iași, proces care cuprindea, neîndoios, și eforturile miilor de studenți din capitala Moldovei care, decenii de-a rîndul, militaseră pentru împlinirea acestui important deziderat al națiunii. La 25 noiembrie 1919, în cadrul ședinței Adunării Deputaților, președintele de vîrstă, Vasile Stroescu, dădea citire telegramei de salut a studențimii din Iași. „Cînd în capitala țării — se spunea în telegramă — se adună marele sfat al poporului român pentru a legifera desăvârșirea vieții politice și sociale a acestui neam, studențimea universitară ieșeană, pătrunsă de importanța acestui excepțional de mare eveniment, urează tuturor reprezentanților României ca în inimile lor să se reverse din plin duhul dragostei de neam și al curățeniei gîndurilor, iar activitatea pe care o vor desfășura să fie răsplătită cu sporul binefacerilor“⁴⁹. Studențimea, ca și alte clase și categorii sociale⁵⁰, vedea în Unirea cea Mare crearea unor posibilități mai mari pentru propășirea, pe calea progresului, a statului român modern, de afirmare a României în concertul națiunilor europene. Astfel, tineretul universitar considera că nu poate răspunde menirii sale decît printr-o participare largă la transformarea în sens revoluționar a societății, la evoluția ei spre bunăstare materială, culturală și morală.

Tradițiile progresiste și revoluționare ale studențimii ieșene din perioada modernă, continuate de generația care a făcut *Unirea cea Mare* au fost ridicate pe o treaptă superioară în epoca contemporană, Iașul universitar rămînînd, și după anul 1918, unul din centrele prestigioase ale mișcării democratice studențești care, odată cu crearea Partidului Comunist Român, a înregistrat noi valențe.

THE POSITION OF THE STUDENTS FROM IAȘI TO SOME FUNDAMENTAL PROBLEMS OF MODERN ROMANIA

S u m m a r y

The author deals in this article with new dates concerning the contribution of the students from Iași to obtain the independence and their affords creating the Romanian unitarian national state.

49 S. Neagoe, *op. cit.*, p. 65.

50 AISIP, Cota A II—41, 1918; Arh. St. Iași, Colecția Foi Volante, Apelul *Frați învățători*, 24 noiembrie 1918; Idem, Academia de Muzică, d. 7/1918, f. 222.